

«Казка про Коника», природу на війні та вміння шукати добре в кожному дні: як пройшов перший показ Мандрівного Docudays UA на Львівщині

«Казка про Коника» – як монах та іграшковий коник їздили на схід, вчили навколишніх бачити добре у кожному дні, створювати саморобний папір за середньовічною монастирською технологією та збирати добрі історії, розповідали автори фільму – Уляна Осовська та Денис Страшний. Показ фільму відбувався 12 листопада у Центрі міської історії Львова. Модерувала розмову Ніна Хома, координаторка Мандрівного Docudays UA на Львівщині.

Світлий зал Центру Міської історії потихеньку заповнився людьми. Акуратні ряди жовто-чорних стільчиків, пласке полотно екрана, біле око проектора під стелею, затишний шум кавоварки в кав'ярні сусідньої кімнати – така атмосфера зустріла більш ніж двадцятьох глядачів, які прийшли на відкриття фестивалю Docudays UA на Львівщині.

На початку зустрічі всі присутні встали з білими листочками з одним простим написом – "свободу Максиму Буткевичу". Максим – друг фестивалю Docudays. Відомий журналіст та правозахисник, який відразу після початку повномасштабного вторгнення добровільно пішов до війська, в кінці червня потрапив у полон до російських військових в Луганській області. Максим Буткевич багато років поспіль супроводжував правозахисні дискусії Міжнародного фестивалю документального кіно про права людини Docudays UA у Києві та брав участь як експерт з питань захисту прав біженців і шукачів притулку в його Мандрівній частині у регіонах України. А тепер і сам потребує допомоги та захисту – адже його доля досі в руках російських окупантів.

Так й історія волонтера, яку задокументували герої зустрічі – режисери Денис Страшний та Уляна Осовська – тісно переплітається з долею українських військових та цивільних, що потерпають від свавілля та воєнних злочинів росіян.

«Казка про Коника» – документально-анімаційна історія Уляни Осовської та Дениса Страшного про монаха норвезького бенедиктинського ордену, Анатолія Лютюка. Чоловік родом з Тернопільщини, проте вже багато років

живе в старовинній талліннській кам'яниці, як чернець у миру. Склавши свої монаші обіти, Анатолій дав і власну, окрему обітницю – знаходити щось добре у кожному дні.

Початок війни на сході України змушує його, художника, ченця та українського дисидента, залишити мирну естонську столицю і вирушити з допомогою в прифронтові містечка. Дотримуючись своєї обітниці, він також шукає добрі історії в умовах війни. А потім, в безпеці своєї таллінської кам'яниці, Анатолій власноруч створює книгу з клаптиків історій зі сходу України, користуючись середньовічним монастирським способом створення паперу. А супроводжує його у цих мандрах саморобний дерев'яний Коник, який стає героєм казок про тварин на війні, написаних за мотивами реальних подій.

«Наше з Анатолієм знайомство – це історія, яку ми не втомлюємось розповідати. Під час Майдану я знімав як оператор, документував події Революції Гідності. 18 лютого я занадто близько підійшов до бойових дій на вулиці Інститутській і отримав вогнепальне поранення в ногу. Два тижні довелось пролежати з ним у лікарні», – згадує Денис Страшний, режисера головний оператор фільму.

Тоді ж монах Анатолій Лютюк, спільно з Міністерством закордонних справ Естонії організовує гуманітарну місію по допомозі тим, хто постраждав на Майдані.

«Я був одним з перших, хто проходив реабілітацію в Естонії. Там і познайомився з Анатолієм. А він, своєю чергою, запросив до себе в Таллінн Уляну Осовську – мою майбутню дружину. Вона в цей час займалась у Києві волонтерством у галузі безпечного транспортування поранених. Так ми з нею і познайомились. Анатолій – хресний дід нашої сім'ї», – розповідає Денис.

Уляна Осовська, друга режисерка фільму, згадує, що Лютюк – активіст з досвідом. Художник, а згодом вже і монах в миру, Анатолій емігрував в сімдесятих роках двадцятого століття до Естонії. Бо вірив, що без незалежних балтійських країн складно буде відновити і незалежність України. А з Естонії буде набагато легше розхитувати СРСР.

««Carta caritas», або правила монастиря, до якого належить Анатолій, передбачають щоденну роботу руками, щоденну молитву та читання святих писань. А його персональна обітниця – в кожному дні знаходити щось добре. Вона допомагає тренувати мозок на бачення позитивних речей. Не закриватись від світу, а щоденно працювати над його добробутом» – розповідає Осовська.

З 2014 року Анатолій часто їздив з естонською гуманітарною та фінансовою допомогою на Донбас. Українська режисерська пара супроводжувала його впродовж наступних шести років, документуючи дійсність волонтера: роздачу продуктів внутрішньо переселеним людям, відвідини поранених бійців у госпіталі, намагання зібрати якомога більше свідчень про людину і природу на війні.

Уляна згадує, що у 2016 році їй морально складно було дивитись, як живе прифронтний, трохи депресивний Артемівськ (в цьому ж році перейменований на Бахмут).

«Тоді Анатолій сказав мені – я роблю все, що можу, тому не переживаю. А більше я не можу, тому і не переживаю. Тепер я теж собі цю фразу час від часу нагадую, коли стає складно» – розповідає Осовська.

Режисерська пара знімала фільм про Лютюка впродовж шести років, в ході роботи створюючи і доповнюючи сценарій стрічки.

Пара пояснює, що ідея розповідати про війну через історії тварин з'явилась у Анатолія, який опікується у Таллінні музеєм дитячої іграшки. Набагато легше перекласти на дитячу мову жахи і проблеми воєнного стану через дії котиків, собачок і відважного коника, який приходить всім на допомогу – або ж сам отримує її від інших.

«Анатолій знайшов ці аналогії у релігії. Шукав взаємодії з тваринами у житіях святих, бо ця повага до природи проростає з християнської культури. Люди і війна – це завжди пошук сторін, правих і винуватих. А тварини – вони ні за кого. Просто страждають від людської дурості на своїй землі. Також Анатолію було важливо було говорити про втрачений взаємозв'язок

людини і природи, який відновлюється чи проявляється в екстремальних ситуаціях», – розповідає Уляна.

З 2014 року Центр Української Культури, заснований Анатолієм Лютюком втілює гуманітарні проекти, які підтримуються Міністерством закордонних справ Естонії та приватними спонсорами. Центр опікується вимушеними переселенцями та постраждалими, які мешкають у населених пунктах поблизу фронту. Людям, які потребують медичного втручання, там допомагають з повторними операціями та реабілітацією. Організація також підтримувала школи та дитячі установи, допомагала з ремонтами, комп'ютерними класами, роздачею масок та дезінфекційних засобів.

Як розповідають режисери, після повномасштабного вторгнення, Центр Української культури в Таллінні посприяв створенню українських класів в школах Естонії, де для переселенців викладають українською, щоб діти-біженці не йшли до російських шкіл. Також Центр продовжує надавати допомогу Україні.

«Стрічка створювалась довго, бо ми поставили собі за мету зробити документально-анімаційний фільм. Наштовхувались на скепсис, проте зрештою вдалося – спершу у виробництво фінансово вкладалися лише ми, проте потім нас підтримав Український культурний фонд та Естонський кіноінститут», – згадує Уляна.

Анатолій, своєю чергою, активно співпрацював з аніматором Родіоном Шубом: лапки, ніжки, крила і копитця героїв спершу виходили з під його пера, а потім перековували на екран документальної стрічки.

Монах розповідав Денису Страшному і Улянці Осовській, що кожен матеріал має свою пам'ять. Балки, люстри та дрібні предмети для побудови церкви у Таллінні Лютюк збирав по старих хуторах і навіть по смітниках – для Анатолія переробка і реюз стали частиною щоденної філософії.

«Тій церкві 20 років, але коли її бачиш, то здається, що всі 200», – сміється Уляна.

Стрічка пари задокументувала, як монах робить черпаний папір, влітаючи туди нитки Донбасу: трави, шматочки військової форми, дитячі малюнки, світлини та клаптики оголошень. А потім створює з цих аркушів справжню книгу.

«Хто до неї торкається, може так доторкнутись до війни. І багато років вона може зберігати нашу історію в Естонії. Завдяки цьому фільму я потрапила ще в довоєнний Маріуполь. Уже тоді це був кордон з Мордором. Нам тоді дякували, мовляв – як добре, що цей фільм показує людям, в якій зоні ми живемо», – згадує Уляна.

Фільм мандрував Україною та Естонією, були покази в Болгарії, Чехії, Польщі, Румунії, Англії та отримав нагороду на природоохоронному фестивалі в Іспанії FICMESC.

«В Естонії був перегляд "Казки про коника" на кінофестивалі в Пярну, одному із найстаріших етнографічних кінофестивалів. В рамках фестивалю фільми транслюють і по телебаченню, під час якого відбувається всенародне голосування. Ми отримали “Нагороду Народу Естонії” за результатами цього голосування. Це було дуже приємно», – згадує Осовська.

Після початку повномасштабної війни, Уляна ще раз поїхала з цим фільмом до Естонії. Режисерка розповідає, що для естонців повномасштабне вторгнення росіян – це не просто «війна в Україні», а і їхня війна також.

Денис Страшний вважає, що українська документалістика ще дуже довго буде торкатись щоденних новин – бо ми житимемо в етапі розбудови, добудови і перебудови.

«На мою думку наразі майже неможливо зняти щось документальне, що не торкається війни з росією», – пояснив режисер.

Ніна Хома, модераторка зустрічі, підсумувала розмову так: мова кіно – це коли фільм допомагає людям не скочуватись до інформації, як до набору знеособлених даних.

«Коли перед очима є людські долі, то це особливо мотивує не здаватись. Ми нація не тільки стражденна, а ще й креативна і творча. Ця війна не лише проти України, а й проти людяності і цивілізації. Ми сильні, коли маємо сили, тому давайте їх берегти», – сказала Ніна.

А Docudays UA [продовжує листопадно крокувати Львівщиною](#) – ще 4 фільми та дискусії чекають на своїх глядачів та слухачів.

Авторка тексту: Альона Мартинюк